

6. Момоток Т.Р. Аналіз рівня рухового розвитку дітей дошкільного віку: працюємо і звітуємо перед батьками URL: <http://leleka.rv.ua/analiz-rivnya-ruhovogo-rozvytku-ditey-doshkil-nogo-viku.html>
7. Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті. *Дошкільне виховання*. 2002. №7. с.11.
8. Стельмахович М. Г. Народне дитинознавство К., 1991. С. 23.

УДК 373.2.035:172.12] : 07

Манжелій Н. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Фазан Т. П.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті обґрунтовано важливість та необхідність формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку, наголошено на впливові засобів масової інформації на її формування. Вказані форми, методи роботи, педагогічні умови, які сприяють вихованню соціальних якостей дошкільників.

Ключові слова: *соціально-громадянська компетентність, засоби масової інформації, формування, вихователь закладу дошкільної освіти, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства важливим завданням закладів дошкільної освіти є засвоєння соціокультурного досвіду побудови людських взаємин і збагачень уявлень дітей про соціальне середовище. Від успішності їх соціалізації у дошкільному віці значною мірою залежатиме особистісний і соціальний розвиток, засвоєння соціальних норм, цінностей, традицій, історії та культури нашої країни.

Сьогодні Україна перебуває у стані прогресивних освітніх реформ (затверджено оновлений Державний стандарт дошкільної освіти, професійні стандарти «Вихователь закладу дошкільної освіти», «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», в яких проблема формування соціально-громадянської компетентності дошкільника є особливо актуальною. Відповідно до оновленого Базового компоненту дошкільної освіти (2021) ця компетентність передбачає здатність дошкільника до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, а також спроможність до активної участі в соціальних подіях, які відбуваються в дитячому колективі, громаді, суспільстві та спрямовані на підвищення рівня суспільного життя.

У сучасному світі особистість дитини з раннього віку опиняється в оточенні техносфери, істотною частиною якої є засоби масової інформації (ЗМІ), що виконують певні функції в суспільстві, а найважливішими серед яких є комунікативна, ідеологічна, культуро-освітня, рекламно-довідкова, рекреативна [1, с. 6].

Аналіз останніх досліджень. Досліджуючи наукові праці, присвячені формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку, нами було встановлено, що вивченням цього питання займаються такі сучасні науковці як: Т. О. Атрощенко, О. В. Горб, О. Г. Косенчук, Д. Р. Малишева, Д. С. Олійник, Т. О. Пономаренко, А. С. Руденко, Т. Ю. Шинкар, Л. М. Шульга та інші. До проблем формування соціально-громадянської компетентності дошкільників різними засобами звернена увага багатьох науковців: засоби ігрової діяльності досліджували (О. А. Козлюк, Б. І. Ляниця, А. П. Перчиць, Н. М. Руденко); засоби краєзнавства (Н. Ю. Рудницька, О. О. Тушинська); засоби музичного мистецтва (Л. В. Козак, О. М. Сидоренко); засоби ІКТ (К. В. Комашко, Л. М. Шульга) та інші. Вплив засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку розкрито в праці Н. П. Пихтіної, О. В. Лісовець, Л. В. Бобро та інших. Проблема формування соціально-громадянської компетентності дошкільників засобами масової інформації залишається не достатньо дослідженою, що потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей впливу засобів масової інформації на формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В умовах гострих викликів сьогодення соціально-громадянська компетентність постає як комплексна характеристика особистості дитини, а результатом її сформованості є ціннісне ставлення до себе, своїх прав та прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини та іншими людьми, ціннісне ставлення і повага до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур, уміння дотримуватися цих правил у соціально-громадянському просторі [2, с. 38].

Формування соціально-громадянської компетентності є важливою складовою виховання дошкільників. Це не лише навчання дітей базовим соціальним навичкам, формування у них основних уявлень про правила поведінки у суспільстві, виховання поваги до прав і свобод інших людей, почуття відповідальності за власні дії, а й розвиток їх свідомості як майбутнього громадянина своєї держави.

За твердженням О. Косенчук «громадянами не народжуються, ними стають, а тому й велику увагу необхідно приділити питанню формування соціально-громадянської компетентності, починаючи з дошкільного дитинства» [4, с. 142]. Результатами виховання дітей дошкільного віку мають бути не лише сформовані первинні уявлення і знання, а засвоєні уміння і навички, бажання діяти відповідно норм соціальної моралі, прагнення наслідувати народні традиції, що сформувалися багатьма поколіннями українського народу. Важливими завданнями закладів дошкільної освіти є вчити і заохочувати дітей спілкуватися українською мовою, формувати знання про державні та народні символи Батьківщини, виховувати повагу до її захисників і захисниць, звичаїв, культури нашого народу.

Реалізація визначених завдань конкретизована у парціальній програмі для дітей старшого дошкільного віку «Україна єдина: цінуємо і творимо», яка

зосереджена на формуванні моральних, культурних, і соціальних цінностей, що сприяють розвитку особистості як свідомого громадянина своєї країни.

Основними завданнями програми «Україна єдина: цінуємо і творимо» є: *формування національної ідентичності* (розвиток у дітей почуття гордості за свою країну, знайомство з українськими символами, державними святами, культурною спадщиною та національними героями); *патріотичне виховання та виховання громадянських цінностей* (розвиток у дітей громадянської відповідальності, обов'язку перед своєю країною, поваги до людей різних національностей, що є важливим у сучасній мультикультурній країні); *формування цінностей миру, свободи і незалежності* (розвиток у дітей розуміння важливості збереження миру в країні та свободи); *соціальне та культурне виховання* (формування поваги до культурного різноманіття, розвиток навичок комунікації та толерантності) [6].

Використання парціальної програми «Україна єдина: цінуємо і творимо» у освітньому процесі закладів дошкільної освіти сприяє вихованню у дітей свідомої громадянської позиції, любові до рідної країни, гордості за свою культуру та історію. Вона допомагає дітям дошкільного віку зрозуміти цінність свободи, незалежності та важливість збереження миру й єдності, готує їх до активного та відповідального життя в українському суспільстві та є важливим елементом національно-патріотичного виховання і закладає основи для гармонійного розвитку особистості, що цінує свою країну та її спадщину.

Автори програми пропонують використовувати такі методи та засоби у формуванні соціально-громадянської компетентності: *ігрові методи та інтерактивні заняття* (ігри, конкурси, майстер-класи, екскурсії, зустрічі з діячами культури, що заохочують активне залучення дітей у процес навчання); *проектну діяльність* (залучення дітей до проектів, які можуть включати створення власних «книжок» про Україну, презентації про рідний край, малюнки, участь у творчих акціях); *тематичні заходи* (святкування державних свят, дні української культури, виставки, що знайомлять дітей із сучасними культурними досягненнями країни) [6].

Соціально-громадянська компетентність формується у дітей дошкільного віку в різних видах діяльності: ігровій, художньо-естетичній, здоров'язбережувальній, пізнавальній і є ваговою складовою освітнього процесу.

У систему виховних інститутів все активніше входить такий фактор, як інформування (засоби масової інформації), особливостями яких є глобалізація інформації, мобільність її трансляції, актуальність, цільове моделювання, художня виразність, емоційність, ілюзія особистісної цілі, оперативність зворотного зв'язку. До складових засобів масової інформації можна віднести мобільні застосунки, телебачення, комп'ютер, Інтернет, рекламу, радіо, пресу, друк, котрі мають визначальну роль у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Ми погоджуємося із думкою вчених Н. П. Пихтіної, О. В. Лісовець, Л. В. Бобро що «сьогодні, поступове поширення засобів масової інформації,

зокрема телебачення і комп'ютерних технологій, відчутно змінило ситуацію в освітньому та культурному житті суспільства, істотно вплинуло на соціалізацію особистості, загалом, дітей дошкільного віку, зокрема» [5, с. 26].

Ученими доведено, що сучасна дитина-дошкільник більшість часу перебуває під впливом ЗМІ, що неухильно позначається на її індивідуальному, інтелектуальному та соціальному розвитку. Дітей особливо зацікавлюють короткометражні, доступні, яскраві та цікаві відео. В. Бондаровська наголошує на тому, що дошкільники сприймають рекламу як один із видів мультфільмів, де сюжет короткий та простий, а особливого зацікавлення викликають яскраві, кольорові картинки та гучні звуки. Вчена, спираючись на новітні дослідження, виокремила психологічні закономірності та особливості формування дитячої свідомості:

- підтримка уваги та інтересу дітей за рахунок сюжету та короткої тривалості рекламних роликів;
- урахування розробниками реклами психологічних механізмів сприйняття та запам'ятовування яскравих образів та аудіосупроводу;
- виховні можливості роликів через цікавий і доступний дитині сюжет [1, с. 6].

Засоби масової інформації як один із основних факторів у формуванні соціально-громадянської компетентності доповнюють чи навіть конкурують з іншими більш традиційними факторами, такими як родина, заклад дошкільної освіти, колектив однолітків, дитяча субкультура.

Перегляд сучасних мультфільмів, роликів, читання художньої літератури, дитячих книг допомагають дошкільникам спілкуватися з однолітками на актуальні і цікаві для них теми. Для формування певних соціальних якостей у дітей дошкільного віку важливо добирати, зокрема, такі мультфільми, в яких персонажі уже будуть мати яскраво виражені такі якості. З метою їх соціального розвитку доцільним є проведення бесід, групове використання коректурних таблиць для перевірки рівня спостережливості, розуміння подій, висвітлених у засобах масової інформації, групове створення колажу з улюбленими героями чи подіями, описаних чи переглянутих, проведення індивідуальної роботи з ліплення, аплікації, малювання героїв сприйнятої продукції, презентація виробу одноліткам та дорослим, організація «уявного» діалогу з улюбленими персонажами художнього твору чи мультфільму. Така діяльність допомагає дошкільникам також у подоланні страху бути незрозумілим для суспільства та доводить, що кожен – це індивідуальність і має право на свою думку.

Цілеспрямована педагогічна робота з дитячим колективом у закладі дошкільної освіти може ефективно впливати на формування соціально-громадянської компетентності за реалізації таких педагогічних умов:

1. Збагачення уявлень дітей про суспільно-громадянське довкілля засобами підібраних інтернет-ресурсів, екранізованих мультфільмів, літературних творів. Ці засоби у своєму змісті відображають суспільні, громадянські та життєві процеси в реальних формах, через них дитина пізнає світ, формується її світосприйняття.

2. Використання засобів масової інформації для набуття дітьми соціально-громадянського досвіду. Для реалізації цієї педагогічної умови варто застосовувати ігрову діяльність, яка допоможе задовольнити як ігровий інтерес дошкільників так і освітній (інтерактивні, дидактичні, ігри-драматизації, сюжетно-рольові, рухливі, народні, онлайн-ігри, ігри-стратегії та інші).

3. Забезпечення медіа-розвивального середовища для соціально-громадянського становлення дошкільника у процесі міжособистісного спілкування. Спеціально створене медіа-розвивальне середовище спонукає дитину до вияву здорового ризику, постановки проблеми, самостійного її розв'язання та критичного самоаналізу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку є невід'ємною складовою освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Одним із засобів формування цієї компетентності є використання ЗМІ, які можуть ефективно впливати при реалізації визначених педагогічних умов. Означена проблема потребує детального дослідження, пошуку сучасних форм, методів та засобів, які сприятимуть формуванню соціально-громадянської компетентності дошкільників і будуть актуальними на часі.

Список використаних джерел

1. Бондаревська В. М. Людина у світі інформаційно-комунікаційних технологій. *Психолог.* № 25 (169). 2005. С. 5–9.

2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгеловська, Л. В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

3. Комашко К. В., Шульга Л. М. Науково-теоретичні засади проблеми формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ. *Молодий вчений*, №11(123).2023. с. 62-68.

4. Косенчук О. Г. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, № 32. 2022, с. 138-155

5. Пихтіна Н. П., Лісовець О. В., Бобро Л. В. Особливості впливу засобів масової інформації на соціалізацію дошкільників. *Психолого-педагогічні науки*, №4. 2022. С. 24-32.

6. Шульга Л. М., Канцедал Н. В. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Україна єдина: цінуємо і творимо. Парціальна програма. Харків: Ранок, 2023. 25 с.

УДК 159.922.76:376-056.34-053.4

Манжелій Н. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Минаєва А. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ГІПЕРАКТИВНОСТІ

Анотація. У статті висвітлюється проблема виховання дітей дошкільного віку з синдромом гіперактивності. Визначені ознаки та причини гіперактивності. Схарактеризовані практичні методи роботи з дітьми з гіперактивним розладом